

Typologisk tolkning hos Paulus - illustrert ut fra 1 Kor 10:1-11

1. Innledning

I oldkirken tolket man GT typologisk og allegorisk. Den typologiske er den eldste tolkningsmåten, som var nokså enerådende til Origenes' tid,¹ og den brukes av både NTs forfattere og den eldste litteratur etter NT.² Hvis vi vil forstå f.eks. Paulus' brev, er det nødvendig å vite hvordan han leste Det gamle testamentet. Denne oppgaven vil gi et innblikk i denne tolkningsmetoden, eksemplifisert ut fra 1 Kor 10:1-11, en tekst som vanligvis kalles en typologi.³ Dette er altså ikke en eksegetisk oppgave til hele teksten, men en oppgave om typologi hos Paulus illustrert med denne teksten. Jeg kommer til å se paulinsk typologi som en del av generell nytestamentlig typologi, til forskjell fra typologien vi finner i skrifter etter NT (n.8). Disposisjonen blir som følger:

1. Innledning.
2. Om typologien
 - 2.1. Beskrivelse
 - 2.2. Begrunnelse
 - 2.3. Vokabular
 - 2.4. Definisjon
3. Forhøyelse hos Paulus
4. 1 Kor 10:1-11
5. Konklusjon

2. Om typologien

2.1. Beskrivelse

Først bør vi forklare forskjellen på en allegorisk og en typologisk tolkning. Allegori kommer av *allegoreo* som ifølge Bauer betyr "*to use analogy or likeness to express something*",⁴ og en allegori består av flere metaforer i en fortelling. En begivenhet i GT får allegorisk en åndelig betydning når den leses i kirkens tid, og hele GT kan på denne måten tolkes som om det inneholder åndelige sannheter selv der hvor forfatterens poeng kun var å fortelle en historisk hendelse. Allegori arbeider med den eksakte språkbruken i en tekst og tolker den metaforisk uten tanke på tekstens bokstavelige mening eller historisitet.

Typologi kommer av *typos*, som betyr forbilde eller modell. En typologisk tolkning består av en *type* - et forbilde eller en modell i GT - og en *antitype* - det motsvarende i NT. Forbildet peker fremover i tid mot oppfyllelsen, og en fullgod

¹ Skarsaune 1987, s. 23f

² Skarsaune 1987, s. 23

³ Goppelt 1982, s. 218

⁴ Bauer 1957, s. 46

typologi har ifølge Goppelt en oppfyllelse som overgår forbildet.⁵ Historiske fakta som personer (Adam, Melkisedek), hendelser (syndefloden, bronseslangen), institusjoner (høytider), steder (Jerusalem, Sion), objekter (brennofferalteret, røkelse) og stillinger (profet, prest, konge) tolkes typologisk i NT,⁶ og alle har sin oppfyllelse i Kristus. Det siste blir spesielt tydelig i Hebreerbrevet. Typen presenterer et grunnleggende element i forholdet mellom Gud og mennesker som ikke ble oppfylt i den gamle pakt, men som er oppfylt i Kristus.⁷ Typen har også en egenverdi som en del av den gamle pakt, selv om den også peker framover mot oppfyllelsen i den nye pakt.⁸

Typologi er altså ingen fremtidsspekulasjon - alt dreier seg om Kristus. Paralleller i GT viser hva som skjer i forfatterens tid, ikke hva som kommer til å skje i fremtiden. Ofte legger man ikke merke til en type før antitypen har blitt synlig, på samme måte som det kan hende man ikke forstod en profeti fullt ut før oppfyllelsen skjedde. Paulus bruker typologi for å proklamere den universelle betydning av Kristi forløsning.⁹

2.2. Begrunnelse

GT blir sett på som menighetens bok som de kristne kan lære av. Ved analogier og Israels eksempler kan de se hvordan de bør og ikke bør leve.¹⁰ Ved å se på hvordan Gud handlet med Israel, kan de kristne se hva de kan forvente seg av ham. Derfor ble disse hendelsene skrevet ned. Han sier dette tydelig i Rom 15:4: *“Og alt som før er skrevet, er skrevet for at vi skal lære av det: Vi skal ha håp gjennom det tålmod og den trossom skriftene gir (NO 78/85).”* I Rom 4:23-24 og 1 Kor 9:10 nevner han helt eksplisitt at ord og hendelser ble skrevet ned “for vår skyld”. Disse ble altså skrevet ned for sin egen skyld også, men kanskje enda mer for kirkens skyld.

Siden det er Gud som handler, og siden han aldri forandrer seg, kan historien leses typologisk. Hendelsene blir da ikke bare eksempler men også guddommelig arrangerte forbilder på senere hendelser. Gud styrer historien, og historien om hans forløsning får sitt klimaks i den nye pakt.¹¹ NT gir GT verdi som en sann, men kun provisorisk, frelseshistorie som i sin bokstavelige mening har sin opprinnelse i Gud.¹²

Dette kombineres ofte med tanken om at historiens tidligere stadier forbereder den siste eskatologiske tidsalder, som ifølge 1 Kor 10:11 har begynt med NT. Jes

⁵ Goppelt 1982, s. 18

⁶ Osborne 2001, s. 1222

⁷ Goppelt 1982, s. 176

⁸ Hos forfatteren av Barnabasbrevet (i likhet med noen apostoliske fedre) har typen ifølge Goppelt (s. 203) mistet sin egenverdi.

⁹ Goppelt 1982, s. 151

¹⁰ Witherington 1995, s. 217

¹¹ Silva 1993, s. 640

¹² Goppelt 1982, s. 202

43:18-20 ser ut til å forutsi nye handlinger av Gud som skal ligne på de gamle:¹³ “Tenk ikke på det som hendte før, akt ikke på det som en gang var! Nå skaper jeg noe nytt. Det spirer allerede fram. Merker dere det ikke? Ja, jeg legger vei i ødemarken og stier i ørkenen... For jeg gir vann i ødemarken og lar elver renne i ørkenen, så mitt utvalgte folk kan få drikke. (NO 78/85)” Et nytt exodus forventes, og etter uttrykksmåten å dømme skal det bli større enn det første, denne gang med veier, stier, vann og elver i ørkenen. I profetenes forutsigelser blir den kommende tidsalder ofte beskrevet med farger fra fortiden: Det skal bli et nytt exodus, en ny pakt, en ny David osv.¹⁴ Av de ovennevnte grunner kan Paulus derfor lese GT typologisk.

2.3. Vokabular

Ordene som brukes i denne forbindelse i NT er spesielt *typos*, *antitypos*, *skia* og *hypodeigma*. *Typos* brukes på flere forskjellige måter. Det er spesielt viktig å få med seg at det ofte brukes om å være gode eksempler for andre (1 Tim 4:12, Fil 3:17, 1 Tess 1:7, 2 Tess 3:9, Tit 2:7, 1 Pet 5:3). Tydeligvis var det ikke et fullstendig teknisk uttrykk for Paulus i betydningen “modell”, som det som ble vist Moses på fjellet (Apg 7:44, Heb 8:5 - tatt fra 2 Mos 25:40 LXX) og hvordan Adam var en *typos* på Jesus (Rom 5:12-21), men det blir brukt som en teknisk term fra dette tidspunktet og fremover i tidlige kristne skrifter (1 Peter, Barnabasbrevet, Hermas).¹⁵ *Antitypos* brukes med samme betydning som *typos* i Heb 9:24, hvor den menneskelige helligdom bare er en *antitypos* av den sanne helligdom, mens i 1 Pet 3:21 kalles dåpen *antitypos* til frelsen i Noas ark. Vi ser altså at de moderne termene *typos* og *antitypos*, som henholdsvis forbildet og oppfyllelsen, ikke korresponderer helt med bruken i Bibelen, hvor de går over i hverandre. Det brukes også flere ganger om “eksempel” i en helt “vanlig” betydning, og bare noen få ganger om en typologi.

Kol 2:17 og Heb 10:1 sier at loven bare var en *skia* (skygge) av det som skulle komme med Kristus, med *eikon* (bilde) som det motsvarende. På samme måte var tabernaklet en *skia* av det himmelske. *Hypodeigma* brukes som “eksempel” om fotvaskingen (Joh 13:15), profetene (Jak 5:10), Israel i ørkenen (Heb 4:11) og Sodoma og Gomorra (2 Pet 2:6). Det brukes altså om både positive og negative eksempler som man kan lære av. I Heb 8:5 og 9:23 brukes det om tabernaklet og de jordiske ting som “avbilder” av de himmelske (som *skia*).

2.4. Definisjon

Selv om det ikke er helt lett å definere typologi som hermeneutisk metode, vil jeg til slutt forsøke å sette opp en definisjon av en NT-typologi basert på Goppelt.¹⁶ Ettersom Paulus trolig var den første “typolog”, og siden termene ikke har fått faste betydninger så tidlig, må nok definisjonen bli noe begrenset. Men vi kan gå ut fra dette:

¹³ Skarsaune 1987, s. 30

¹⁴ Goppelt 1982, s. 226

¹⁵ Goppelt 1982, s. 222, Hays 1989, s. 95

¹⁶ Goppelt 1982, spesielt s. 17-18, 202, 218-220

1. En typologi inkluderer to atskilte historiske fakta (person, institusjon, hendelse e.l.) som utgjør typen (GT) og antitypen (NT).
2. Både typen og antitypen regnes for å være guddommelig arrangert.
3. Typen er ikke selve GT-teksten men det som beskrives i teksten.
4. Typen har en egenverdi i seg selv samtidig som den peker mot antitypen.
5. Antitypen er “større” enn typen. Hvis antitypen ikke representerer en forhøyelse av typen - hvis det bare er en repetisjon av typen - da kan det bare kalles typologi i bestemte tilfeller og på en begrenset måte.
6. En typologi har med forholdet mellom Gud og mennesker å gjøre.
7. Dette forholdet oppfylles i Kristus, og dermed går all typologi gjennom ham.

3. Forhøyelse hos Paulus

Vi ser ut til å støte på en litt annerledes typologi i 1 Kor 10 enn f.eks. i Hebreerbrevet, hvor det er tydelig at oppfyllelsen langt overgår forbildet. Jesus overgår Moses (3:3) og Melkisedek (5:10), den nye pakt overgår den gamle (7:18-19, 8:6, 8:13, 10:1, 11:18-25), Jesu engangsoffer overgår yppersteprestens daglige offer (7:27) og Jesu blod overgår blodet fra dyrene (9:13-14, 23, 13:11-12), den himmelske helligdom overgår den jordiske kopien (8:5, 9:11-12, 24), det himmelske landet overgår det jordiske (11:16, 11:35, 13:14) og straffen for å vanhellige den nye pakt er større enn for den gamle (10:28-29). Vi finner ikke slike utsagn i 1 Kor 10, og det er ikke klart at Paulus tenker seg at antitypen overgår typen. Vi har også sett at han vanligvis bruker *typos* i betydningen “positivt eksempel”. Det eneste stedet utenom vår tekst som han ser ut til å ilegge *typos* en annen betydning er Rom 5:14, hvor Adam er en *typos* for Kristus. Han var verken et godt eller dårlig eksempel for Kristus, men et forbilde som fikk sin “motsatte oppfyllelse” i Kristus. Det er derfor i alle fall en mulighet for at Paulus kan mene det samme med *typos* i 1 Kor 10.

I andre brev gir Paulus uttrykk for en generell typologisk oppfatning av Israel og kirken. Kirken er det åndelige Israel (Rom 9:6, 1 Kor 10:1, Ef 2:12-13, 19, muligens Gal 6:16), mens Israel i GT er “Israel etter kjødet” (1 Kor 10:18). Han bruker også sitater fra GT om kirken, sitater som opprinnelig var ment til “Israel etter kjødet” (Rom 9:25f). På samme måte er kirken den sanne omskjærelse (Fil 3:3) gjennom den kristne dåp (Kol 2:11-12), og tempelet har også sin oppfyllelse i menigheten (1 Kor 3:16-18, 2 Kor 6:16) og i den enkelte kristne (1 Kor 6:19).

Dette forholdet mellom den gamle og den nye pakt sammenlignes også i et avsnitt i 2 Kor 3. Steintavler settes opp mot hjertets kjøttavler (3:3), bokstavens pakt settes opp mot Åndens pakt (3:6), og i 3:7-11 skriver han at Åndens pakts herlighet vedvarer og *overgår* den gamle pakts herlighet, som også forsvinner. Paulus er altså av den oppfatning at det nye overgår det gamle, selv om dette ikke blir sagt direkte i 1 Kor 10.

Hays har derfor rett i at teksten ikke gir noe hint om at de kristne sakramentene er større eller mer åndelige enn den åndelige mat og drikke i ørkenen,¹⁷ og ut fra hvordan Paulus ellers bruker *typos* er det usikkert om han har ment at kirkens situasjon overgår Israels i 1 Kor 10. Jeg ser spesielt dette spørsmålet i vers 7-10, som

¹⁷ Hays 1989, s. 99

virker mer som eksempler enn oppfyllelser. Likevel viser andre Paulusbrev at han så på forholdet mellom Israel og kirken som en typologi med en større antitype. En forhøyelse i vers 7-10 kan kanskje begrunnes ut fra Heb 10:28-29 (over). Selv om Paulus sannsynligvis ikke skrev Hebreerbrevet, så kan han likevel ha vært enig med sin kanon-kollega i dette. Når det derfor advares mot synd i disse versene, kan det være en høyere oppfyllelse inne i bildet fordi straffen for å vanhellige den nye pakt er større enn for den gamle. Kanskje han i 1 Kor 10:11 mener at de nå lever i “tidsaldrenes *mål*”, og at de dermed er en høyere oppfyllelse av foregående tider? Ellers kan disse versene, ifølge punkt 5 i definisjonen, være unntakene som bare kan “kalles typologi i bestemte tilfeller og på en begrenset måte”.

4. 1 Kor 10:1-11

Disse versene er en del av en lengre argumentasjon om rettigheter. I kap. 8 skriver Paulus om å avstå fra å spise offerkjøtt i tempelet hvis dette fører en bror til fall. De “sterke” korinterne bør følge Paulus’ eksempel og i kjærlighet gi opp denne “retten” til å spise avgudsofferkjøtt. Denne bruken av rettigheter går han videre med i kap. 9, hvor han sier at han ga opp sin rett til underhold da han var hos dem. I siste vers i kap. 9 nevner han at det er mulig å bli diskvalifisert i “troens løp”, og i kap. 10 forklarer han dette ved å vise til Israels ørkenvandring. I 10:25 vender han tilbake til temaet om kjøtt, og det viser at han hele veien har vært opptatt av det samme: Korinterne bør oppgi sin rett. I gjennomgangen under er jeg i hovedsak ute etter den typologiske siden av teksten og vil derfor fokusere mest på den. Oversettelsen er min egen.

Vers 1: For jeg vil ikke at dere skal være uvitende, brødre: Fedrene våre var alle under skyen og alle gikk gjennom havet.

Det typologiske forholdet mellom Israel og kirken kommer til syne når han skriver “fedrene våre” til hedningekristne. Han ser på kirken som fortsettelsen av Israel (pkt. 4). Han skriver videre at folket gikk “under skyen” og ikke “bak skystøtten”, som teksten i 2 Mos 13:21 sier. Det ser derfor ut til at han følger uttrykksmåten i Sal 105:39 i stedet (“*Han bredte ut en sky til vern...*”), hvilket viser at det er nettopp *hendelsen* han tolker og ikke selve teksten.

Vers 2: Og alle ble døpt til Moses i skyen og i havet.

Paulus taler her fra sitt kristne ståsted og finner en gammeltestamentlig parallell til dåpen.¹⁸ “Alle ble døpt til Moses” er sannsynligvis formet etter ordbruken for kristen dåp (Rom 6:3, Gal 3:27).¹⁹ Slik som den døpte i NT gjennom vannet tilhører Kristus og får del i hans frelse, slik tilhørte Israel gjennom vannet Moses og ble frelst fra egypterne. Frelsen ved vann i Noas ark blir på samme måte et forbilde på dåpen i 1 Pet 3:20-21, hvor som sagt også *antitypos* brukes. Slik blir altså all frelse ved vann i GT et forbilde på dåpen i NT, for vi kan ikke si at Paulus og Peter motsier hverandre her. Gud lot disse hendelsene skje både for å frelse folket og som et forbilde på frelsen

¹⁸ Hvalviks forelesning 18.03.04

¹⁹ Goppelt 1982, s. 219

i Kristus. Og ettersom frelsen i Kristus var Guds mål, overgår Kristi dåp kryssingen av Rødehavet og Noas ark.

Vers 3-4a: Og alle spiste den samme åndelige mat, og alle drakk den samme åndelige drikk.

På samme måte som Jesus sammenligner det nye livgivende brødet med mannaen i ørkenen, som man ikke kunne få evig liv av (Joh 6:58), slik finner også Paulus et forbilde på nattverden i mannaen og vannet fra klippen. I likhet med Paulus kaller også Did 10:3 nattverden for “åndelig mat og drikke”, trolig fordi det kom fra Gud, som er ånd,²⁰ eller kanskje fordi det kalles “englebrød” i Sal 78:25. Han ser ut til å antyde at velsignelsene som Gud ga Israel i ørkenen skjedde som forberedelser for de mye større velsignelser som blir gitt gjennom Kristus i den nye pakt.²¹ Derfor var det brød Gud ga - og ikke noe annet spiselig - fordi det skulle peke fram mot nattverden. At det var vann og ikke vin var visst ikke noe problem, siden vin ble tynnet ut med vann på den tiden, også i nattverden (vanligvis 1 del vin og 2 deler vann).²²

Vers 4b: For de drakk av den åndelige klippen som fulgte dem, og klippen var Kristus.

Paulus sier ikke at klippen *er* Kristus, men at den *var* Kristus. Hvis han ville forklare tekstens dypere mening, at klippen kanskje representerer Kristus, ville han sagt *er*. Når han i stedet sier *var*, er det nok fordi han vil forklare hva som faktisk skjedde. Kanskje mener han med dette knappe utsagnet at Kristus var sammen med dem i ørkenen, en kristofani før inkarnasjonen. Goppelt,²³ Keener,²⁴ Fee og Stuart²⁵ ser dette som et grep Paulus gjør for å koble nattverden til ørkenhendelsene. Fee og Stuart tror Paulus mente at “*that rock was to them as Christ is to us - a source of sustenance in the same way that spiritual things are a sustenance for us.*” Begge tolkninger er rimelige. En kristofani er sannsynlig ut fra at GT inneholder teofanier (f.eks. 1 Mos 18), at ingen har noen gang sett Gud (Joh 1:18), og at Jesus viser hvem Gud er (Joh 14:9). Enhver teofani i GT blir da egentlig en kristofani. Her blir det da Kristus som gir drikke, som han også gjør i nattverden. Men jeg ser også hvordan Paulus kan ha laget en metafor for å vise denne forbindelsen i typologien. Han bruker her midrasj i tolkningen.²⁶ Klippen “som fulgte dem” betyr Guds omsorg for folket uansett hvor de var, fordi den fysiske klippen ikke beveget seg.²⁷ Dette gjør det igjen tydelig at han ikke tolker selve

²⁰ Witherington 1995, s. 219

²¹ Belleville 1993, s. 620

²² Hvalviks forelesning 18.03.04

²³ Goppelt 1982, s. 145

²⁴ Keener 1993, s. 473

²⁵ Fee & Stuart 1993, s. 183

²⁶ Keener 1993, s. 473 og Goppelt 1982, s. 219

²⁷ Hvalviks forelesning 18.03.04

GT-teksten, men hendelsen.

Vers 5: Men Gud fant ikke behag i de fleste av dem, for de ble slått ned i ørkenen.

Han nevner 'alle' 5 ganger i de første 4 versene, fordi poenget hans er at selv om hele folket opplevde det samme, så holdt ikke det Gud fra å slå ned de fleste av dem. Alle var med fra starten, men ikke alle nådde fram. Faktisk var det bare Josva og Kaleb av den generasjonen som overlevde og som fikk komme inn i landet til slutt. På samme måte kan ikke korinterne føle seg trygge i frelsen hvis de ikke lever etter Guds vilje. De hadde kanskje et noe "magisk" syn på de kristne sakramentene og trodde at dåp og nattverd gjorde dem immune mot åndelige farer på hedenske fester. Dette er forståelig i lys av mysteriekultenes riter som man trodde satte en på et høyere åndelig plan.²⁸ Selv om de alle var døpt og tok del i nattverden, dekker ikke det over synden.

Vers 6: Disse ting skjedde som "typoi" for oss, så vi ikke skal ha lyst til det onde, slik som de hadde lyst til det.

Ut fra sammenhengen er det ikke entydig hva han refererer til når han bruker *typoi* her. Siden det står i flertall, kan det vise til mer enn bare vers 5.²⁹ Det er godt mulig at han mener vers 1-5. I så fall snakker han om de positive ting også, og ikke bare at de ble straffet. Da blir Guds frelseshandlinger i ørkenen forbilder på frelseshandlingene i Kristus, som vi allerede har sett. Hvis han derimot ikke mener vers 1-4, blir det lite "typo"-logi ut av hans sammenligning i de versene. Da er det bare det at Gud straffet de fleste av dem som blir en type, og den typen får ikke noen antitype i Korint - det er i alle fall det Paulus prøver å forhindre. Men klimakset ligger uansett i vers 5, og hans hovedpoeng er jo at dette skal lære dem å ikke "ha lyst til det onde", nettopp pga det som skjedde i vers 5.

Vers 7: Heller ikke bli avgudsdyrkere slik som noen av dem, som det er skrevet: "Folket satte seg for å spise og drikke og stod opp for å leke."

I vers 7-10 forklarer han hva han mener med å "ha lyst til det onde": Avgudsdyrkelse, hor, sette Kristus på prøve og klaging. I den sammenheng siterer han 2 Mos 32:6, fra historien om gullkalven. Witherington sier rabbiene forstod "leke" som "seksuell lek"³⁰, og at Paulus bruker dette sitatet pga allusjonen til seksuell lek etter avgudsfestene i Korint.³¹ Derfor blir det neste advarsel i vers 8.

Som sagt i punkt 4 er det ikke like tydelig at vers 7-10 har en "større" antitype i kirken. Hvis disse versene kun er advarende eksempler, må *typikos* i vers 11 også forstås på denne måten. Vi får da et problem hvis Paulus i vers 11 har ment å peke tilbake på vers 1-10, og ikke bare vers 7-10. Vi kan kanskje se kirken som en høyere antitype i vers 7-10 pga Paulus' generelle typologiske syn på forholdet mellom Israel og kirken (punkt 4), men poenget hans er uansett at disse versene er advarende

²⁸ Witherington 1995, s. 220

²⁹ Hvalviks forelesning 18.03.04

³⁰ Witherington 1995, s. 222

³¹ Witherington 1995, s. 221

eksempler for menigheten i Korint. Dette forandres ikke av en eventuell forhøyelse.

Vers 8: Heller ikke må vi drive hor, slik som noen av dem drev hor og 23000 falt på én dag.

Ifølge Witherington fantes det mange historier om seksuell umoral i hedenske templer. Derfor er seksuell umoral alltid linket til avgudsmat i NT.³² Dette var derfor også relevant for korinterne, som avgudsdyrkelsen i vers 7. Spising av offerkjøtt kunne føre med seg ikke bare avgudsdyrkelse men også dette. Gud er den samme, og synden er fortsatt synd, selv om de nå befinner seg i den nye pakt.

Vers 9: Heller ikke må vi friste Kristus, slik som noen av dem fristet og ble ødelagt av slanger.

Sier Paulus at korinterne, ved å delta på disse tempelfestene, prøver å provosere Kristus slik som Israelittene gjorde?³³ Eller er vers 9 og 10 mer generelle advarsler tatt fra ørkenvandringens eksempler? Han sier jo ikke i kap. 8 at offerspisingen er en synd i seg selv, men det blir en synd hvis noen “svakere” faller som resultat. Det kan være at denne overhengende fare, sammen med mangel på kjærlighet til hverandre, er det som kan provosere. Han ber dem være forsiktige, og indirekte mener han nok at de skal slutte å spise dette kjøttet.

Vers 10: Heller ikke må dere klage, slik som noen av dem klaget og ble ødelagt av ødeleggeren.

Det er interessant for situasjonen i Korint at israelittene klaget fordi de ville ha kjøtt (4 Mos 11:4). Hadde “de sterke” i Korint klaget til Paulus i sitt forrige brev angående denne retten til å spise kjøtt (8:1)? I 4 Mosebok er det riktignok snakk om klaging mot Gud, og det hadde nok ikke korinterne gjort ennå. Men nå, etter Paulus’ gjennomgang av dette temaet, fikk de kanskje se litt av Guds perspektiv på saken, slik at klagingen ble rettet mer mot ham? Deres egoisme blir satt opp mot kjærligheten mot de andre i menigheten. Paulus sier ikke direkte at de kan vente seg å bli drept så fort de klager, men han oppfordrer dem til å være lydige mot Gud i alle ting.

Vers 11: Disse ting hendte dem “typikos” og det ble skrevet til vår instruks, som tidenes ende er kommet til.

Som sagt i punkt 4 kan Paulus her mene at alt i GT ble skrevet ned for kirkens skyld fordi de rett og slett er oppfyllelsen av Guds plan. De er dermed den høyere antitypen selv om han ikke går inn på det i dette kapitlet. Han avleder ikke noen læresetning av typologien i disse versene. Typen indikerer simpelthen at Gud vil handle i de siste dager (deres dager) og *hvordan* han vil handle.³⁴ Det er den samme Gud som de leser om i GT, så de bør ikke bli overrasket over hans handlinger i den nye pakt.

³² Witherington 1995, s. 221

³³ Witherington mener det (s. 222)

³⁴ Goppelt 1982, s. 220

Etter dette advarer han dem i vers 12: *“Derfor må den som tror han står se til at han ikke faller.”* “Derfor” summerer opp alle eksemplene han har gitt, og poenget hans er at de ikke skal falle. En liten ting kan etter hvert føre med seg et stort fall. *“Derfor; mine elskede”*, sier han i vers 14 (som enda en oppsummering), *“flykt fra avgudsdyrkingen.”* Dette er hovedgrunnen for hele typologien, og det har sammenheng med offerkjøttspisingen som er konteksten for dette kapitlet. Ved å si dette sier han indirekte at de skal slutte å spise offerkjøtt, pga forbindelsen med avgudsdyrkelse.

5. Konklusjon

Jeg har forsøkt å beskrive den typologi vi finner hos Paulus og begrunne hvordan han og andre i oldkirken kunne lese GT på den måten de gjorde. Paulus, som NT-forfattere generelt, finner i GT forbilledlige modeller for kirken i NT. Disse forbildene ble nedskrevet for de kristnes skyld så de kunne både lære av deres eksempler og se at de lever i oppfyllelsens tid. Typer i GT, f.eks. hendelser, ble arrangert av Gud til å peke fram mot sine antityper i NT, som regel med en høyere oppfyllelse i Kristus.

Bibliografi:

Bauer, W. (1957): *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early*

Christian Literature. Chicago: The University of Chicago Press.

Belleville, L. L. (1993): "Moses". I Hawthorne m.fl. s. 620.

Elwell, W. A. (2001): *Evangelical Dictionary of Theology*. Grand Rapids: Baker Book House Company.

Fee, G. D., Stuart, D. (1993): *How to Read the Bible for All Its Worth*. Bletchley: Scripture Union.

Goppelt, L. (1982): *Typos*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.

Hawthorne, G. F., Martin, R. P., Reid, D. G. (1993): *Dictionary of Paul and His Letters*. Downers Grove: InterVarsity Press.

Hays, R. B. (1989): *Echoes of Scripture in the Letters of Paul*. New Haven & London: Yale University Press.

Hvalvik, R.: Forelesninger i 1 Korinterbrev ved Det teologiske menighetsfakultet 4. mars - 15. april 2004.

Keener, C. S. (1993): *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*. Downers Grove: InterVarsity Press.

Osborne, G. R. (2001): "Type, Typology". I Elwell, s. 1222-1223.

Silva, M. (1993): "Old Testament in Paul". I Hawthorne m.fl. s. 640.

Skarsaune, S. (1987): *Da skriften ble åpnet*. Oslo: Den Norske Israelsmisjon/Nye Luther Forlag.

Witherington III, B. (1995): *Conflict & Community in Corinth*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.